

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ՆՈՍՏՐՈՆ

Նոյն օրը, յետ միջօրէի ժամը 5.30 ին, ժողովը վերսկսաւ իր աշխատանքներուն։ Վեհափառ Հայրապետի փափաքով եւ ժողովականներու միաձայն հաւանութեամբ, յարմար դատուեցաւ որ ժողովի այս նիստէն բացակային Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Եպիսկոպոսները — Տ. Խաղ Սրբ., Տ. Խորէն, Տ. Դերենիկ, Տ. Ղեւոնդ եւ Տ. Շաւարշ Եպիսկոպոսներ, նկատելով որ ժողովի այս նիստին խորհրդակցութեան նիւթն էր Անթիլիասի ընտրութիւնը։ Ներկայ են մնացեալ 11 ժողովականները, ընդ նախագահութեամբ Վեհ. Հայրապետին՝ որ ժողովը բացաւ աղօթքով։

Ն. Սրբութիւնը հարցը դրաւ հետեւեալ ձեւով։ «Թէեւ մեր օրակարգին վրայ է Մայր Աթոռի եւ նուիրապետական միւս Աթոռներու փոխյարաբերութեան եւ գործակցութեան հարցին բննարկութիւնը եւ ծրագրի մը պատրաստութիւնը, եւ սակայն, նախ քան այս կարեւոր հարցը իր դրուած ձեւին մէջ ըննելը պարտինք անդրադառնալ այն անցուդարձերուն, որոնք տեղի ունեցան վերջերս Անթիլիասի մէջ»։

Ապա Վեհափառը յայտնեց, թէ իր ընտրութենէն վերջ իր փափաքներէն մէկը եղած է հանդիպում մը ունենալ մեր Եկեղեցւոյ քանի մը կարեւոր դէմքերու հետ. սակայն այլ եւ այլ պատճառներով նման հանդիպում մը էջմիածնի մէջ անհնար եղած է կարգադրել, ուստի ինք ուզած է այդ նպատակով արտասահման ուղևորիլ։ Այս ուղևորութեան նպատակներէն մէկն ալ եղած է մօտէն ծանօթանալ արտասահմանի նուիրապետական Աթոռներուն եւ ժողովուրդին։ Ասկից զատ, կարգ մը գործնական հարցեր, կապուած Մայր Աթոռի նիւթական բարելաւման եւ հին վանքերու եւ եկեղեցիներու նորոգութեան հետ, անհրաժեշտ դարձուցած էին իր արտասահման այցելութիւնը։ «Անթիլիասի Հայրապետական ընտրութեան անձամբ մասնակցելու մեր միակ շարժառիթը եղած է, ըսաւ Վեհ. Հայրապետը, պահպանել եւ ի հարկին պաշտպանել Հայաստաննայց Եկեղեցւոյ Միութիւնը, որ ստացուած լուրերու համաձայն վտանգուած կը տեսնուէր»։

Յաջորդող դէպքերը ապացուցին որ արդարացի եղած են Հայրապետի մտահոգութիւնները եկեղեցական միութիւնը պահպանելու մասին։

Վեհափառը եկած օրն իսկ առաջին առթիւ տեսակցած է Անթիլիասի Հայրապետութեան Տեղապահ Տ. Խորէն Եպս.ի հետ եւ յայտնած է անոր իր մտահոգութիւնը. Տ. Խորէն Եպս. ապահովցուցած է Վեհ. Հայրապետը թէ մտահոգուելու պէտք չկայ. Եկեղեցւոյ միութիւնը պահուած է եւ հակառակութիւն չկայ։ Սակայն նոյն գիշերն իսկ ստացուած հաւաստի այլ տեղեկութիւններ եկած են հաստատել, որ Տ. Խորէն Սրբազանի պատկերացուցած կացութիւնը այնքան ալ համապատասխան չէր իրականութեան։ Համաձայնութիւն չկար ոչ Միաբանութեան, ոչ կուսակցութեանց եւ ոչ ալ պետական շրջանակներու մէջ։ Պարզուեցաւ որ իրապէս խառնակ վիճակ մը կը տիրէր առհասարակ ամենուրեք։ Տեսնելով այս կացութիւնը, Հայրապետը փորձած է համերաշխութիւն եւ միութիւն ստեղծել։ Փետրուար 14ին Անթիլիասի ընտրողական ժողովին ներկայ եղած է եւ նախ քան ժողովին բացումը կոչ ըրած է որ ժողովը յետաձգուի մէկ շաբաթով, որպէսզի ինք ժամանակ ունենայ ակնկալուած համերաշխութեան միջոցառումները համար աշխատանք տանելու, ապա ինք առանձնացած է։ Ժողովը, սակայն, մասամբ միայն ընդունած է Վեհափառի առաջարկը. զի բացում եւ դիւանի ընտրութիւն կատարուած է, օրինական ընդունելով Հալէպի պատգամաւորութիւնը՝ որուն վաւերականութիւնը խնդրոյ առարկայ եղած է։ Ժողովէն հեռացած են 12 հոգի, որոնցմէ երկուքը Կիլիկեան Աթոռին Եպիսկոպոսներէն եւ միւսը Դամասկոսի Թեմակալ

A.R.A.R.®

չէ, Կաթողիկոսական օծում ստացած չլլալով: Բ) Զի կրնար խոստանալ որ Եպիսկոպոսական ժողովը չգրադի Անթիլիասի հարցով: Ընդհակառակը, ինք այնպէս համոզուած է, որ Եպիսկոպոսաց ժողովը պիտի զբաղի այս հարցով: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մէկ մասն է. ընդունելի չէ այն տեսակէտը որ այդ Կաթողիկոսութիւնը անջատ գոյութիւն մըն է, անկախ կամ վեր Եպիսկոպոսական ժողովէն: Վեհափառը եզրակացուցած է. «Մեր ցանկութիւնն է որոշ կեցուածք մը ցոյց տալ այն դէպքերու հանդէպ, որոնք տեղի ունեցան Անթիլիասի մէջ»:

Յաւալի եւ ողբալի գտաւ մանաւանդ այն ոգին, որ երեւան եկաւ ընտրութեան ընթացքին: «Եկեղեցւոյ հետ կապ չունեցող ոյժ մը, բաղաբական կազմակերպութիւն մը, իր կամքը պարտադրեց ընդդէմ էջմիածնին, Եպիսկոպոսական Դատուն եւ ժողովուրդի լայն զանգուածներու տրամադրութեան: Երեւոյթ մըն է սա, որուն հանդէպ վերաբերմունք մը անհրաժեշտ է ցոյց տալ: Սկզբունքը պէտք է փրկել: Կրնան տեղի ունենալ երևոյթներ, որոնք վտանգաւոր ըլլան Մայր Աթոռին համար, բայց սպառնալիքները պէտք է ազդեն մեր վրայ: Պէտք է փրկել եկեղեցական հեղինակութիւնը:

Ժողովականները, իրենց բոլոր խորհրդակցութեանց ընթացքին շեշտեցին կացութեան լրջութիւնը, Հայաստանեայց Եկեղեցիի համար վտանգաւոր մէկ դարձուածքը եւ մեր նուիրապետական Աթոռներու եւ Եպիսկոպոսութեան կողմէ որոշ վերաբերմունք մը ցոյց տալու անհրաժեշտութիւնը:

Ամեն. Գարեգին Պատրիարք համադրեց ամէնքի միտքը հետեւեալ կերպով: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը մաս կը կազմէ Հայց. Եկեղեցւոյ: Երբ զեղծում մը կը պատահի կամ շեղում մը կը կատարուի Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան մէջ, Հայց. Եկեղեցին չի կրնար անտարբեր մնալ: Հետեւաբար, Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւնը, միւս նուիրապետական Աթոռները եւ Եպիսկոպոսական Դասը իրաւունք եւ պարտականութիւն ունին զբաղելու Կիլիկիոյ այս ընտրութեան հարցով. եւ ապա կարգաց բանաձեւ մը:

Ժողովին 15 վայրկեանի դադար տրուեցաւ, որպէսզի բանաձեւին վերջնական ձեւ մը տրուի: Ժամը 20ին ժողովը վերստին գումարուեցաւ: Տ. Գարեգին Պատրիարքի իր իսկ սրբազրած բանաձեւը վերստին կարդացուեցաւ եւ ժողովի հաւանութեան ենթարկուեցաւ: Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեց զայն, որ հետեւեալն է. —

Նկատի առնելով,

որ Հայաստանեայց Եկեղեցին, մի եւ անբաժան մարմին մըն է, իբրեւ միակ պետ եւ գլուխ ունենալով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ որպէս միակ կեդրոն Լուսաւորչահիմն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը,

որ Կիլիկիոյ Աթոռը մասնակի Հայրապետութիւն մըն է Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Կիպրոսի այժմու սահմաններուն մէջ միայն եւ ենթակա է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան է — ԳԵՂՈՍՏՈՍՈՒՄ, անկախ ըլլալով վարչական եւ մատակարարական գործառնութեանց մէջ,

եւ որ տարւոյս Փետրուար 20ին Անթիլիասի Հայրապետանոցի դահլիճին մէջ կատարուած ընտրութիւնը զուտ միակողմանի եւ հատուածական բնոյթ մը ունեցած է, պատճառ դառնալով հաւատացեալ ժողովուրդի երկփեղկման եւ պառակտման, եւ հակառակ ըլլալով ընդհանրապէս քրիստոնէական եւ մասնաւորապէս Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ սիրոյ եւ միաբանութեան ոգւոյն:

Եպիսկոպոսական ժողովս միաձայնութեամբ սոյն ընտրութիւնը ցաւով կը նկատէ իւրիւր — ԳԵՂՈՍՏՈՍՈՒՄ:

Ապա ժողովը նշանակեց Յանձնախումբ մը, կազմելու համար վերոյիշեալ բանաձեւին տրամաբանօրէն հետեւող պայմանները՝ որոնց ընդունելութեամբ «Թերի եւ անընդունելի» նկատուած ընտրութիւն մը պիտի դառնար ընդունելի: Այդ Յանձնախումբի անդամներն էին Ամեն. Տ. Գարեգին Պատրիարք, Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռոյ Տեղապահ Տ. Եղիշէ Արք. եւ Տ. Շնորհք Եպիսկոպոս իբրեւ քարտուղար: Ժողովը վիպուեցաւ ժամը 8.30ին, յաջորդ օրը ժամը 10ին գումարուելու որոշումով:

ներու փոխանակութենէ յետոյ, ժողովս նկատի ունենալով որ կանոնագրի կազմութիւնը սերտօրէն առնչութիւն ունի Սահմանադրութեան կազմութեան հետ, որոշեց այս գործն ալ յանձնել միեւնոյն Յանձնախումբին, յանձնարարելով որ Կանոնագրի կազմութիւնը աւարտած ըլլայ 1957 թ աշնան:

Օրակարգի յաջորդ հարցն էր Աստուածաշունչի տպագրութեան 360 ամսակին առիթով Ս. Դրբի աշխարհաբար թարգմանութիւնը:

Վեհափառ տեղեկացուց թէ այս հարցը եկած էր նախ Պոլսոյ Ամեն. Տ. Գարեգին Պատրիարքին կողմէ, ինչպէս նաեւ Դալիֆորնիոյ Սան Ֆրանսիսկօ քաղաքէն ամերիկահայ Օրիորդ Լուիզ Նալպանտեանի կողմէ: Դերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը զբաղած է այս հարցով եւ որոշած է այս տարի աշնան հրաւիրել համագումար մը հայազէտ եւ գրաբարազէտ բանասէրներու, թէ՛ հոգեւորական եւ թէ՛ աշխարհական, թէ՛ արտասահմանէն եւ թէ՛ Միութենական սահմաններէն: Այս համագումարը ծնունդ պիտի տայ Յանձնախումբի մը՝ որ պիտի կատարէ գործոց բաժանում, նկատի առնելով անոր հետ կապուած նիւթական հարցերը, հրատարակման վայրը եւ այլ յարակից պայմանները: Ս. Դրբի թարգմանութիւնը աւարտած պէտք է ըլլայ 1966 թուականէն առաջ:

Ապա անցողակի տեղեկացուեցաւ որ Պայպըլ Սոսայէթին որոշած է Աստուածաշունչը վերստին աշխարհաբարի վերածել, գործը արդէն իսկ մտած է իր գործնական ընթացքին մէջ:

Այս մասին եղած երկար խորհրդակցութեամբ եւ տեսակէտներու փոխանակութեամբ կը շնչուէր որ թարգմանութիւնն ըլլայ թէ՛ Արեւելահայերէն եւ թէ՛ Արեւմտահայերէն բարբառներով, թարգմանութիւնը կատարուի նախ մէկ բարբառով եւ ապա վերածուի միւս բարբառին, առաջն առնելու համար երկու անջատ թարգմանութեանց հետ կապուած դժուարութեանց եւ պահելու համար իմաստին նոյնութիւնը երկուքի մէջ ալ:

Առաջարկուեցաւ նաեւ որ գործին ղեկավարութիւնը ստանձնէ Պոլսոյ Ամենապատիւ Պատրիարք Հայրը, սակայն հարցին վերջնական եզրակացութիւնը յետաձգուեցաւ յաջորդ նիստին:

Ժողովը փակուեցաւ կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին:

Ն Ո Ս Դ.

Ժողովը վերսկսաւ ժամը 5.15ին կէսօրէ յետոյ: Ներկայ էին, բացի Անթիլիասի եպիսկոպոսներէն, մնացեալ 11 Ժողովականները, նախագահութեամբ Վեհափառ Հայրապետին, որ բացաւ Ժողովը Տէրունական աղօթքով:

Նորին Սրբութիւնը յիշեցուց, թէ Յանձնախումբը պատրաստած է նախագիծ մը, ուր դրուած են այն պայմանները՝ որոնց յարգումովն ու գործադրութեամբը Ժողովիս կողմէ «Թերի եւ անընդունելի» նկատուած ընտրութիւնը պիտի դառնայ ընդունելի:

Ապա այդ պայմանները մի առ մի քննարկութեան ենթարկուեցան Ժողովի կողմէ եւ վերջնական ձեւ մը առին հետեւեալ համաձայնագրին մէջ. —

Հ Ա Մ Ա Չ Ա Յ Ն Ա Գ Ի Ի

Նկատելով, որ Տ. Զարեհ Ա. եպս. Փայասլեանի վրայ կատարուած ընտրութիւնը յԱրո՞ւ Հայրապետութեան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ բերի է եղած, որով եւ անընդունելի, — Ամենայն Հայոց Հայրապետ Ն. Ս. Օ. Տ. Ս. ՎԱԶԴԷՆ Ա. Շնորհազարդ Կարոյիկոսի եւ Մայրագոյն Պատրիարքի նախագահութեան թալ, 1956 Մարտ 5-8ին, եգիպտոսի Հայոց Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, ի Գանձիւրէ, գումարուած եպիսկոպոսական Ժողովս կ'առաջարկէ լրացնել այդ բերին հետեւեալ պայմաններով. —

Ա. — Տ. Զարեն Սրբազան պիսի ստորագրե ուխտագիր մը, որ նշանած պիսի քլան Կիլիկիոյ Հայրապետին դիրքը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան հանդէպ, ինչպէս նաեւ իր Հայրապետական իրաւասութիւններն ու պարտականութիւնները:

Բ. — Կիլիկիոյ Հայրապետը պիսի ընդունի գերապետութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան՝ որ ի Ս. Էջմիածին, ենթարկուելով ի ՀՈԳԵՒՈՐՍ — դաւանաբանական, վարչական եւ ծիսական խնդիրներու մէջ — սոյն ընդհանրական Կաթողիկոսութեան նախաձեռնար Արքային, պանելով իր անկախութիւնը վարչական-մատակարարական գործառնութեանց մէջ:

Գ. — Կիլիկիոյ Հայրապետութիւնը պիսի ունենայ իր սեփական կանոնադրութիւնը, համաձայն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ոգւոյն, սկզբունքներուն եւ կանոններուն, եւ թեղական պայմաններուն նկատառումով պատշաճեցնուած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան կողմէ վաւերացուած «**ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ**», ապահովելով Կիլիկիոյ Հայրապետական իշխանութեան արժանաւայելի դիրք եւ ներկայութիւնը: Մինչեւ սոյն կանոնադրութեան պատշաճութիւնն ու վաւերացումը, պիսի առկախութիւնը գործածութեան դադարի 1941ի կանոնադրութիւնը: Ասոր փոխարէն, սակայն, պիսի կազմուի ՀՈԳԵՒՈՐ ՍՈՐՀՈՒԹԻ մը, իբրեւ գործադիր մարմին, բաղկացած չորս եկեղեցական եւ չորս աշխարհական անդամներէ եւ ընտրուած Կիլիկիոյ Հայրապետութեան Միաբանական Ընդհանուր Ժողովէն: Սոյն Խորհուրդի նախագահն է Հայրապետը:

Դ. — Կիլիկիոյ Հայրապետը պիսի ունենայ իր Ընդհանուր Փոխանորդը, ընտրուած Միաբանական Ընդհանուր Ժողովէն:

Ե. — Կիլիկիոյ Հայրապետի ընտրութեան պիսի մասնակցի Մայր Աթոռը երկու ծայերով, մէկ եկեղեցական եւ մէկ աշխարհական, վերջինը Կերպոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անդամներէն, եւ ընտրեալ Հայրապետի օժուրը պիսի կատարուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կամ անոր ներկայացուցչին ձեռնով եւ վեց Եպիսկոպոսներու մասնակցութեամբ:

Զ. — Կիլիկիոյ Հայրապետը, ըստ եկեղեցական-իրաւական կանոնաց, պիսի չկրնայ կատարել կամ իր Արքային եւ վիճակաւոր եպիսկոպոսներուն տրտման կատարելու որեւէ ձեռնադրութիւն կամ ձեռնադրուած եկեղեցականներ ուղարկել Կիլիկիոյ Հայրապետութեան սահմաններէն դուրս, առանց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հաւանութեան կամ յանձնարարութեան. իսկ փախուսանքու ձեռնադրութեան եւ առաքման վերաբերմամբ Մայր Աթոռէն հաստատուած առաջնորդներու գրաւոր խնդրանքին: Հակառակ պարագային, ձեռնադրողին եւ ձեռնադրուողին նկատմամբ կը կիրարկուի կանոնական տրամադրութիւնը:

Է. — Ս. Պատարագի միջոցին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին անուան յիշատակութիւնը կը կատարուի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բոլոր թեմերուն մէջ անխափ, ինչպէս նաեւ Հայրապետական Մաղարանի յանուն Ս. Էջմիածնի եւ Ընդհանրական Հայրապետի: Նոյնպէս, այդ բոլոր թեմերուն մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անուան յիշատակութեան անմիջապէս յետոյ, պիսի յիշատակութիւնը նաեւ անուան Կիլիկիոյ Հայրապետին:

Ժողովս միաձայնութեամբ ընդունեց այս համաձայնագիրը, եւ յաջորդ օրը ժամը 11ին գումարուելու որոշումով փակուեցաւ ժամը 7.30ին:

ՆՈՒՍ Ե. 7 ՄԱՐՏ 1956

Ժողովը բացուեցաւ ժամը 11ին, Վեհ. Հայրապետի տէրունական աղօթքով: Ներկայ էին, բացի Կիլիկիոյ Հայրապետութեան եպիսկոպոսներէն, մնացեալ 11 ժողովականները:

Այս նիստի խորհրդակցութեան առարկայ էր դարձեալ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ընտրութեան հետ կապ ունեցող համաձայնագրին վերջնական ձեւ տալու հարցը: Կրկին կարդացուեցաւ Ժողովիս եզրափակիչ որոշումը Կիլիկիոյ Հայրապետութեան ընտրութեան մասին եւ ստորագրուեցաւ բոլորին կողմէ:

Որոշուեցաւ մեր սոյն որոշումը հաղորդել Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բոլոր բացակայ եպիսկոպոսներուն, մէջն ըլլալով Կիլիկիոյ Հայրապետութեան եպիսկոպոսները:

Ապա ժողովի մասնակցութեան կանչուեցան Կիլիկիոյ Հայրապետութեան Տեղապահ Տ. Խորէն Եպիսկոպոս, Տ. Խաչ Արքեպիսկոպոս, Տ. Դերենիկ, Տ. Ղեւոնդ եւ Տ. Շաւարշ եպիսկոպոսները:

Վեհափառը բացատրեց, թէ ժողովս քննութեան առաւ Անթիլիասի մէջ կատարուած ընտրութեան հարցը եւ, յետ կարծիքներու փոխանակութեան, միաձայնութեամբ եկաւ այն եզրակացութեան, թէ այդ ընտրութիւնը ԹԵՐԻ Է ԵՒ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ: Սակայն, բոլորին կողմէ ջերմ փափաք եւ ցանկութիւն յայտնուեցաւ, որ միջոցներ ձեռք առնուին այդ թերի եւ անընդունելի ընտրութիւնը դարձնելու ԸՆԴՈՒՆԵԼԻ: Այս նպատակով եպիսկոպոսաց ժողովը երկու նիստերու մէջ քննեց եւ միաձայնութեամբ կազմեց համաձայնագիր մը:

Այս համաձայնագրին մէջ երկու սկզբունքներ կը պաշտպանուին ամենայն վճռականութեամբ: Առաջին. — Ստեղծել այնպիսի պայմաններ, որ Կաթողիկոսարանը եկեղեցւոյ չլլայ արտաքին բաղադրական եւ կուսակցական ազդեցութեանց: Երկրորդ. — Հնարաւոր չափով զօրացնել հեղինակութիւնը նոր ընտրուած Կաթողիկոսին: Մենք, այս գործին մէջ այս եզրակացութեան հասնելով, վստահ ենք որ Կիլիկիոյ Աթոռին գերագոյն շահերը կը հետապնդենք եւ կ'ուզենք բարձրացնել անոր հեղինակութիւնը յաջ մեր ժողովուրդին եւ օտար շրջանակներու:

Ապա Վեհափառը յանձնեց համաձայնագիրը Տեղապահ Տ. Խորէն Եպիսկոպոսին եւ յանձնարարեց, որ Կիլիկիոյ Աթոռին եպիսկոպոսները միասին ուսումնասիրեն զայն, եւ՝ եթէ հնար է, մինչեւ կէսօրէ յետոյ ժամը 5ին գրաւոր պատասխան մը հաղորդեն ժողովին:

Նորին Սրբութիւնը աւելցուց, որ օրակարգի մեր աշխատանքները պիտի շարունակուին, եւ Կիլիկիոյ Հայրապետութեան եպիսկոպոսները սիրով կը հրաւիրուին մեր վաղուան ժողովին: Նիստը վերջացաւ կէսօրէ յետոյ ժամը 1ին:

ՆՈՍ 2.

Օրուան երկրորդ նիստը բացուեցաւ կէսօրէ յետոյ ժամը 5.30ին, Վեհ. Հայրապետի աղօթքով: Ներկայ էին 16 անդամներ:

Վեհափառը նախ տեղեկութիւններ տուաւ օրակարգի նախորդ հարցերու — Սահմանադրութեան եւ Օրինագրքի կազմութեան եւ Աստուածաշունչի թարգմանութեան — մասին:

Աստուածաշունչի աշխարհարար թարգմանութեան հարցը եզրակացութեան բերուեցաւ հետեւեալ որոշումով. — Դործին ղեկավարութիւնը յանձնել Պոլսոյ Պատրիարք Ամին. Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոսին, եւ լիազօրել զինքը կազմելու Յանձնախումբ մը, բաղկացած 5 անդամներէ, այս գործը գլուխ հանելու համար:

Օրակարգի 5րդ եւ 6րդ հարցերն էին՝ Ա. Էջմիածնի Հոգեւոր ձեմարանին զօրեղացումը, արտասահմանէն Ա. Էջմիածնի հոգեւորականներ հրաւիրելու եւ աշակերտներ ընդունելու առաջադրութիւնը: Այս կապակցութեամբ Վեհափառը յայտնեց թէ ծրագրուած է Դալիֆոռնիոյ Առաջնորդ Տ. Շնորհք Եպիսկոպոսը հրաւիրել ստանձնելու տեսչութիւնը Հոգեւոր ձեմարանին, եւ թէ՛ այս մասին եղած են նաեւ ապագայի անհրաժեշտ կարգադրութիւնները: Բայց Ա. Էջմիածնի տակաւին ուրիշ եկեղեցականներու եւս պէ՛նք ունի, թէ՛ որպէս լուսարարապետ Մայր Տաճարի, թէ՛ որպէս խմբագրապետ «ԷՋՄԻԱԾԻՆ» պաշտօնաթերթին եւ թէ՛ իբրեւ ընդհանուր շրջուն բարոյիչ թեմերու:

Հոգեւորականներէ գաւ, Մայր Աթոռը պէտք ունի նաեւ աշակերտներու՝ Հոգեւոր ձեմարանին համար: Այս աշակերտները կրնան գալ Ա. Էջմիածնի թէ՛ այնտեղ մնալու դիտաւորութեամբ եւ թէ՛՝ վերադառնալով՝ իրենց պատկան տեղւոյն մէջ ծառայելու նպատակով: Վեհափառը, օգտուելով մեր եկեղեցւոյ բարձրաստիճան հոգեւորականներու

ներկայութենէն, Հոգեւոր ձեմարան աշակերտներ ուղարկելու այս հարցը յանձնեց անոնց նկատառման:

Վեհափառը յետոյ յայտնեց, որ Կիլիկիոյ Կաթ. Տեղապահ Տ. Խորէն եւ Տ. Ղեւոնդ Եպիսկոպոսները այցելած են իրեն այս երեկոյ եւ հաջորդած են, որ ի վիճակի չեն այսօր կէսօրէ յետոյ ժամը 5ին իրենց գրաւոր պատասխանը տալ Եպիսկոպոսաց Ժողովին կողմէ պատրաստուած ծանօթ համաձայնագրին: Անոնք հարկ կը զգան վերադառնալ Անթիլիաս՝ խորհրդակցելու Տ. Զարեհ Եպիսկոպոսի եւ այլոց հետ եւ ապա յայտնել իրենց վերաբերմունքը այս մասին:

Տ. Խորէն Եպիսկոպոս յաջորդ օրն իսկ մեկնեցաւ Անթիլիաս:

Օրակարգի յաջորդ հարցն էր՝ Ս. Էջմիածնի կողքին Հոգեւոր Կաճառի մը կազմութիւնը: Այսինքն, ստեղծել, տակաւ առ տակաւ, եւ ժամանակի ընթացքին, մարմին մը՝ կազմուած առհասարակ ծանօթ գիտնականներէ, ըլլան անոնք հայրենիքի մէջ թէ արտասահման, ծառայելու համար որպէս խորհրդատու՝ եկեղեցական, պատմական, դաւանարանական, արուեստի եւ այլ հարցերու մէջ: Ժողովը միաձայնութեամբ իր համամտութիւնը յայտնեց այսպիսի մարմնի մը կազմութեան:

Ժողովը վերջացաւ ժամը 7.30ին:

ՆՈՒՍ Է. Տ ՄԱՐՏ 1956

Ժողովը քացուեցաւ առաւօտեան ժամը 10.30ին՝ Վեհափառ Հայրապետի աղօթքով: Ներկայ էին բոլոր Ժողովականները, բացի Տ. Խորէն եւ Տ. Վարդան Եպիսկոպոսներէն, որոնք այս առաւօտ մեկնած էին քաղաքէն:

Ժողովի օրուան օրակարգի հարցն էր «ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ», զոր ներկայացուց Թիւրքիոյ Հայոց Պատրիարք Ամեն. Տ. Գարեգին Արքեպս. յատուկ գրութեամբ մը: Ներկայացուած հարցերու մասին եղան կարծիքներու փոխանակութիւններ, եւ Ժողովը անոնցմէ իւրաքանչիւրի մասին եկաւ որոշ եզրակացութեան:

Ա. — ՀԱՅԷԷԳՐԱԳՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՒՄՆԵՐԻ ԶԱՆԴԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ — Ժողովս սկզբունքով ընդունեց եւ իր ցանկութիւնը յայտնեց՝ պատրաստել իրենց կոչումին համապատասխան եկեղեցականներ: Այս մասին եղան երկու գործնական առաջարկներ. — 1. — Բոլոր դպրեմանքներու մէջ ունենալ ուսումնական նոյն ծրագիրը՝ հնարաւորութեան սահմանին մէջ: 2. — Իբրեւ փորձ՝ կատարել ուսուցչաց փոխանակութիւն որոշ ժամանակի մը համար: Մինչեւ իսկ, եթէ հնար է, կազմակերպել աշակերտներու փոխադարձ այցելութիւններ մէկ դպրեմանքէն միւսը:

Առաջարկուեցաւ կազմել Յանձնախումբ մը, որ պատրաստէ ծրագիր մը եւ յանձնէ զայն Վեհափառ Հայրապետի նկատառման: Այս Յանձնախումբի անդամ նշանակուեցան Անթիլիասի Դպրեմանքի եւ Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց Վարժարանի Տեսուչները, զլիաւորութեամբ Տ. Տիրան Արքեպս.ի եւ մասնակցութեամբ Տ. Եղիշէ Արքեպս.ին:

Բ. — ԿԱՐԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՒՄՆԵՐԻ ԶԱՆԴԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ — Ժողովս որոշեց, որ Հայաստանայց Եկեղեցւոյ հոգեւորականները չպատկանին ոչ մէկ կուսակցութեան:

Վանքերէ դուրս, թեմերու մէջ կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուելիք անձը պէտք է նախ վանքի մը կողմէ Միաբան ընդունուի, երթայ այդ վանքը, ատեն մը ուսանի, ծառայէ եւ ենթարկուի վանական կարգապահութեան եւ ապա նոյն վանքին մէջ ալ ձեռնադրուի:

Ժողովս նկատեց, որ կարգ մը կանոնական թերիներ տեղի կ'ունենան կամ ունեցած են, օրինակ. —

1. — Կարգ մը առաջնորդներ քահանաներ կը ձեռնադրեն այլ թեմերու համար, առանց պատկան թեմին հոգեւոր իշխանութեան հաւանութեան:

2. — Ձեռնադրեալ քահանաներ կ'ուղարկեն այլ թեմեր, նոյնպէս առանց պատկան թեմին հոգեւոր իշխանութեան խնդրանքին կամ յանձնարարութեան:

3. — Վանքերէ եւ կամ թեմերէ կարգաթող կամ կարգալոյծ եւ կամ դասալիք

հոգեւորականներ կը վերահաստատուն իրենց կարգերուն մէջ, առանց իրաւասու հոգեւոր իշխանութեանց հրամանին:

Ժողովը որոշեց, յիշեալ եւ նմանօրինակ պարագաներու մէջ, անաստողներուն վրայ խստիւ կիրարկել եկեղեցւոյ կանոնական տրամադրութիւնները:

Ժողովը Վեհ. Հայրապետին բարեհաճ նկատառման յանձնեց նաեւ Սմբէրկայի անջատեալ եկեղեցիներու հարցը եւ խնդրեց որ վերջ մը տայ այս ցաւոտ հարցին հնարաւորութեան սահմանին մէջ:

Ժողովը վերջացաւ ժամը 1ին:

Ն Ո Ս Է.

Ժողովը վերսկսաւ երեկոյեան ժամը 5ին՝ Վեհափառի աղօթքով: Ներկայ էին բոլոր ժողովականները, բացի Տ. Խորէն եւ Տ. Վարդան եպիսկոպոսներէն՝ որոնք մեկնած էին: Կարդացուեցաւ Զ. Նիստին ատենագրութիւնը եւ վաւերացուեցաւ:

Ժողովս զբաղեցաւ եկեղեցական տիտղոսներու հարցով եւ եկաւ այն ընդհանուր եզրակացութեան, թէ տիտղոսներու տրւելու թեման մէջ հարկ է ի գործ դնել աշայրջութիւն եւ աւագութեան, վարդապետութեան, ծայրագնութեան եւ արքութեան տիտղոսները տալ միայն ստուգապէս արժանաւորներուն:

Ժողովս որոշեց մեր Ծիսարանը ննթարկել վերաքննութեան, առաջին հերթին զբաղելով մկրտութեան, պսակի եւ թաղման արարողութիւններով: Այս գործը յանձնուեցաւ Ամեն. Տ. Գարեգին Պատրիարքին, որ իր աշխատանքին արդիւնքը նախ պիտի ուղարկէ Երուսաղէմ եւ Անթիլիաս, եւ անոնց նկատողութիւնները եւս ստանալէ յետոյ՝ պիտի յղէ զայն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին՝ ի վերջնական տնօրէնութիւն:

Սեղանի վրայ բերուեցաւ նաեւ սրբոց կանոնացման հարցը: Կարծիքներու փոխանակութենէ յետոյ, Վեհափառը եզրակացուց, որ այժմ այս հարցի մասին չենք կարող որոշման յանգիլ եւ հարկ է յառաջիկային նման ժողովներու նկատառման յանձնել զայն աւելի հանգամանօրէն:

Ժողովս զբաղեցաւ ուխտադրութեան եկեղեցականի կարգը վերստին տալու հարցով եւ եկաւ այն եզրակացութեան, թէ այն եկեղեցականները, որոնք կ'ուխտեն կուսակրօն մնալ եւ յետոյ դժելով իրենց ուխտը՝ աշխարհ կը մտնեն, այլեւս որեւէ պարագայի տակ չեն կրնար հաստատուիլ վերստին իրենց եկեղեցական կարգին մէջ:

Անհրաժեշտ տեսնուած ըլլալով ունենալ աստուածաբանութեան դասագիրք մը, համաձայն Հայ եկեղեցւոյ վարդապետութեան, անոր պատրաստութեան գործը յանձնուեցաւ Տ. Տիրան Արքեպիսկոպոսին, որ՝ յետ գործի աւարտման՝ պիտի մատուցանէ զայն Վեհ. Հայրապետին ի տնօրէնութիւն:

Գործեալ, որոշուեցաւ, որ ոեւէ անձի կողմէ պատրաստուած կրօնական դասագիրք կամ Քրիստոնէական՝ ննթարկուի պատկան Աթոռին կամ թեմին եկեղեցական իշխանութեան քննութեան, հաւանութեան եւ վաւերացման:

Օրակարգի վերջին հարցն էր՝ յարաբերութիւն մշակել քրիստոնէական այլ եկեղեցիներու հետ:

Ժողովը, կարծիքներու փոխանակութենէ յետոյ, ցանկութիւն յայտնեց, որ մեր եկեղեցին եւս մասնակցի զուտ կրօնական բնոյթ ունեցող Համաշխարհային Միջեկեղեցական Ժողովներուն, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ նշանակուած ներկայացուցիչներով:

Սեղանի վրայ բերուեցաւ նաեւ մեզի դաւանակից Ղպտի, Ստորի, Հապէշ եւ Հընդիկ-Մալապար Արեւելեան քոյր եկեղեցիներուն հետ յարաբերութեան խնդիրը: Ժողովս փափաք յայտնեց, որ նախապատրաստական աշխատանքներ կատարուին տոյն եկեղեցիներուն հետ համագումար մը ունենալու համար 1960 թուականէն առաջ: Այս աշխատանքը յանձնուեցաւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին: Երուսաղէմի Աթոռին Տեղապահը կամ Պատրիարքը տարուած աշխատանքներուն արդիւնքը պիտի հաղորդէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի տնօրէնութիւն:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՓԱԿԱՆ ԽՕՍՔԸ

Նպխկոպոսական ժողովը լրացուցած ըլլալով իր աշխատանքները, Վեհափառ Հայրապետը յայտնեց իր գոհունակութիւնը, որ ժողովը, կատարելապէս համեմատելու խաղաղ մրցութեան մը մէջ կարողացաւ նպատակարարօրէն լուրջ որոշումներ տալ ի շինութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցիին: Եւ քսաւ. —

«Խնչպէս ժողովին բացման առթիւ ակնարկեցինք, այս վերջին տարիներու ընթացքին տեղի ունեցան, գրեթէ անզգալաբար, այսպիսի Նպխկոպոսական ժողովներ: Գահիրէի մէջ գումարուած Նպխկոպոսական այս ժողովը, սակայն, եղաւ իսկապէս լիազուժար, բանի որ անոր ներկայ էին Ամենայն Հայոց Հայրապետը եւ մեր միւս նախնայական Արքայներու ներկայացուցիչները եւ գրեթէ բոլոր բնակալ Առաջնորդները: Թերեւս սխալած չենք ըլլար, եթէ ըսենք, որ իսկական Նպխկոպոսական ժողովի անունն ու պատիւը կը վերաբերի այս ժողովին: Եւ այս իմաստով, արժան է կոչել զայն ԱՌԱՋԻՆ ԵՊԻՍԿՈՍՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ:

Այս ժողովը երկու իմաստով ունեցաւ պատմական նշանակութիւն: Առաջին՝ իր որոշումով, կեցուածքով եւ տուած որոշումներով ապահովեց մեր Եկեղեցւոյ անկախութիւնը: Մեր Եկեղեցին միշտ ալ գտնուած է, եւ հիմակ ալ կը գտնուի վտանգներու առջեւ: Յանախան, իր ներկայ կազմակերպչական ձեւին պատճառով, չէ կրցած պահել իր ամուր կեցուածքը զանազան հովերու առջեւ, շատ անգամ ներակայ ըլլալով աշխարհական խմբակցութեանց օճակութիւններուն: Այս իմաստով, մեր Նպխկոպոսական ժողովը ապահովեց մեզի համար որոշ գիւրք մը եւ մենք Նպխկոպոսներս մէկ մարմին կազմած՝ մեր գիւրքը հետեցինք եւ մեր խօսքն ըսինք: Մեր ոյժը մեր այս գիւրքին մէջ կը գտնուի: Եւ իմ ոյժս ալ կը գտնուի այս միութեան ոգիին մէջ: Անհրաժեշտ է, որ շխախտ մեր այս միութիւնը: Ուրիշ ասեմ կայ այս միութիւնը, չենք վախճար որեւէ վտանգ: Միշտ սկզբունքն է որ յաղթահարած է ի վերջոյ եւ Եկեղեցին իր հեղինակութեան մէջ վերահաստատուած:

Երկրորդ, ամենուս մէջ երեւան եկաւ ցանկութիւն մը մեր Եկեղեցին դնելու վերակազմակերպման նախապահին վրայ: Մեր արտասանման այցելութեան ընթացքին տեսայ դրական եւ բացասական երեւոյթներ: Բոլորս կը զգանք, որ մեր Եկեղեցին բերի եւ սկար կողմեր ունի, յակապէս իր կազմակերպչական եւ վարչական մեքենային մէջ: Մեր ներկայ դժուարութեանց պատճառները վարչական այս սկարութեան մէջ են: Մեր Եկեղեցին զօրաւոր է իր անցեալով, իր հայրապետներով եւ իր սուրբերով: Նաեւ իր անցեղած արժեքներով եւ իր յաղթական Եկեղեցիի հանգամանքով: Տկար է, սակայն, որպէս զինուորական Եկեղեցին: Զօրաւոր ենք նաեւ մեր հաւատացեալ ժողովուրդով: Զօրաւոր է մեր յաղթական Եկեղեցին. պէտք է զօրացնենք նաեւ մեր զինուորեալ Եկեղեցին, վերակազմելով եւ վերածաղկեցնելով զայն: Եւ մեծ յոյս ունիմ, որ այս նպատակը պիտի կրնանք իրագործել եւ հասնիլ դրական արդիւնքի: Լիակատար յաջողութիւն ձեռք պիտի բերենք՝ Աստուծոյ ողորմութեամբ եւ Սուրբ Հոգւոյն զօրութեամբ:

Մեր գոհունակութիւնն ու շնորհակալութիւնը կը մասնաւորենք Ամենապատիւ Պատրիարք Հօր, որ հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին, յոգնութիւնը յանձն առաւ զալու նախ Անքիլիաս, Նուստարեմ եւ ապա Գահիրէ: Ներհասարակական աշխուժող առաջ նետուեցաւ, եւ ոչ միայն մեզ ուրախացուց, այլ նաեւ մեր հիացման առարկան դարձաւ՝ մեր Եկեղեցիին ծառայելու իր անձնուէր եւ զմայելի հոգիով: Կը մաղթենք իրեն լիակատար առողջութիւն հոբոյ եւ մարմնոյ, որպէսզի երկար տարիներ առաջնորդէ Թիւրքիոյ մեր հոգեւոր զաւակները եւ իր շունչը հովանաւորէ մեր ժողովուրդը՝ բոլորիս կողմին:

Մեր գոհունակութիւնը կը յայտնենք նաեւ Նուստարեմ Պատրիարքութեան Տեղապահ Տ. Նիկիե Սրբազանին, որ նոյնպէս մեր Եկեղեցիի շինութեան եւ ծաղկումի նամբուն վրայ մեզի գործակցեցաւ եղբայրօրէն եւ զինք բնորոշող իմաստութեամբ օգտակար եղաւ մեր խնդիրներու լուծման մէջ:

Շնորհակալութիւն նաեւ Տ. Մամբրէ Սրբազանին, Եղիպոսի Հայոց բարեջան Առաջ-

նորդին, որ իրեն յասուկ եռանդով եւ հիւրասիրութեամբ, ամէն միշտ ի գործ դրաւ, որպէսզի այս ժողովը կարելի ըլլայ գումարել այսեղ, Գանիւրէի մէջ: Բոլորիս կողմէ մեր զոհունակութիւնը կը յայտնենք եւ կը մաղթենք իրեն առողջութիւն եւ զորոնց յաջողութիւն:

Մեր զոհունակութիւնը կը յայտնենք եւ հայրական օրհնութիւնը կուսանք նաեւ Ե. գիպսահայ այս վիճակի Թեմական իշխանութեան, որ առաւելայական եւ ներքալան պայմաններ ստեղծեց մեր գործին յաջողապէս պսակումին համար»:

Վեհափառը իր խօսքը վերջացուց, բարի ճանապարհ մաղթելով բոլոր զացողներուն եւ յոյս յայտնելով, որ շատ ժամանակ չանցած, դարձեալ հաւաքուելու առիթ կ'ունենանք Ս. Էջմիածնի մէջ:

Ապա խօսք առաւ Ամեն. Պատրիարք Հայրը եւ ըսաւ. «Երիտասարդ պաշտօնակից եղբայրներ զիս աւելի երիտասարդացուցին ու զօրացուցին: Նոյնն ըրաւ մեր սիրելի եւ երիտասարդ Հայրապետը, որ իմաստութիւնն ունի իբրեւ սպիտակ հեր, ըստ իմաստունին թէ՛ «Ալիք՝ իմաստութիւն մարդոյ են»: Մենք տեսանք այդ իմաստութիւնը իր կեցուածքին, խօսուածքին, զգացումներուն եւ գաղափարներուն մէջ: Եւ այդ իմաստութեան շնորհիւ էր որ պահպանուեցաւ գեղեցիկ ներդաշնակութիւնը մեր միջեւ, ստեղծելով ջերմ եւ քաղցր մթնոլորտ մը, ուր մեր բոլոր խորհրդակցութիւններն ու գաղափարի փոխանակութիւնները յանգեցան որոշ եզրակացութիւններու: Ունեցանք մեր մէջ բաղձալի միութիւնը, որ պէտք է ընդհանրանայ:

Մեր Եկեղեցւոյ համար կենսական էին այն բոլոր խնդիրները՝ որոնք եկան մեր սեղանին վրայ: Բայց ասկից յետոյ է, որ պիտի տեսնուի, թէ ինչ չափով պիտի կարողանանք վերածել զանոնք կեանքի: Անշուշտ մեր ջանքը պիտի ըլլայ միութեան այս մթնոլորտը դարձնել աւելի ծաւալուն, երաշխաւորելու համար, աւելի զօրաւոր կերպով, համերաշխ գործակցութիւնը մեր Աթոռներուն միջեւ:

Այս Աթոռներուն գլուխը կը գտնուի Ս. Էջմիածինը, մեր կրօնական կեանքի կեդրոնական վառարանը: Անկէ պիտի ճառագայթեն յոյս եւ իմաստութիւն բոլոր եկեղեցիներուն վրայ:

Կ'ապահովենք ձեզ, թէ այս ներշնչումներով Թիւրքիոյ մեր համայնքն ալ կ'արդարացնէ իր կեցուածքը իբրեւ հաւատաւոր գաւակներ մեր Եկեղեցիին եւ որպէս հաւատարիմ քաղաքացիներ մեր երկրին»:

Յետոյ բոլորին անունով երախտագիտական զգացումներ յայտնեց Ն. Ս. Օծութիւն Շնորհազարդ Հայրապետին, մաղթելով քաջառողջութեամբ եւ արեւշատութեամբ կարողութիւն, որպէսզի բախտն ունենայ տեսնելու, իր շուքով եւ մեր գործակցութեամբ, փառաւորութիւնը Հայաստանեայց եկեղեցիին, «որուն սպասաւորներն ենք — ըսաւ — ամէնքս եւ ոչ թէ միայն իշխանաւորները»: Ապա հայցեց Նորին Արքութեան օրհնութիւնը բոլոր ժողովականներուն եւ հայ ժողովուրդին վրայ:

Եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետ՝ Տ. Տ. ՎԱՋԷԼՆ Ա. Կաթողիկոս «պահպանիլ» ողմը օրհնեց բոլոր ժողովականները եւ համայն Հայ Ազգը: Եւ ժողովականներուն «Հայր մեր» ի միաբերան երգեցողութեամբ վերջ գտաւ այս պատմական Եպիսկոպոսական ժողովը ժամը 8.30ին:

Ժողովը ցրուեցաւ խիստ զոհ տպաւորութեան տակ:

